

Muider Fortepiano Trio

viool
Barbara Erdner

cello
Frank Wakelkamp

fortepiano
Ursula Dütschler

Wenen

rond de Franse Revolutie (1788-1795):

Haydn, Mozart, Beethoven

Synagoge Weesp, Nieuwstraat 3 – toegang € 12,50

donderdag 29 oktober 20:15

voorverkoop: boekhandel De Kleine Prins, Slijkstraat 11 Weesp, tel. 0294-457711

Wenen rond de Franse Revolutie (1789)

Het Wenen van de 17de en 18de eeuw trok de beste Oostenrijkse, Italiaanse en Duitse architecten, beeldend kunstenaars en componisten aan. De stad leek één groot cultureel festival, maar dat gold niet voor de burgerij en lijfeigenen, die leden onder het juk en de financiële last van het Habsburgse imperium. Met liberale hervormingen kwam keizer Jozef II (1736 -1806) aan de ontevredenheid tegemoet. Hij verbood onder meer de lijfeigenschap (slavernij) en stelde keizerlijke tuinen en jachtgronden, zoals het Prater en de Augarten, voor het publiek open. Componisten als Haydn, Mozart en Beethoven waren graag geziene gasten bij de Weense adel.

Gedurende de oorlogen met Frankrijk werd Wenen twee keer door Napoleon ingenomen, in 1805 en 1809. De eerste verovering was zonder strijd: de Franse maarschalken kwamen met de witte vlag over de Taborbrug, destijds de enige en sterk verdedigde Donaubrug, en overtuigden de Oostenrijkse bevelhebbers ervan dat de oorlog al voorbij was. Het Franse leger kon ongehinderd binnentrekken. De tweede verovering van Wenen daarentegen vond slechts na uitgebreid wapengeweld plaats. Kort daarna leed Napoleon bij Aspern zijn eerste grote nederlaag.

Nadat Napoleon bij Waterloo verslagen was, vond van 18 september 1814 tot 9 juni 1815 het Congres van Wenen plaats, waarin de nieuwe grenzen en politieke verhoudingen in Europa werden vastgelegd. Rond het congres vonden vele sociale gelegenheden plaats, die Oostenrijk veel geld kostten. Na het Congres van Wenen werd de klok in de stad weer teruggezet en groeide de sociale spanning. De onlusten die de machthebbers sinds de Franse Revolutie (1789) vreesden, braken in Wenen pas in 1848 uit.

Joseph Haydn (1732-1809): Trio in in Es Hob.XV/22 (1795).

Allegro moderato - Poco adagio - Finale: Allegro

Haydns pianotrio's zijn feitelijk werken voor piano, viool en cello, waarbij de cello een ondersteunende rol vervult, hoofdzakelijk ter versterking van het magere basfundament van de (toenmalige) fortepiano. Dit is tevens het grootste bezwaar dat tegen deze trio's altijd is ingebracht, dat Haydn verzuimd heeft om de cello een gelijkwaardige rol in het geheel te geven, dit in tegenstelling tot zijn strijkkwartetten. Een ander gehoord bezwaar is de rol van de viool, die in de trio's ten opzichte van de inventieve, zo u wilt spirituele en zeker niet eenvoudige pianopartij maar magertjes afsteekt. De vergelijking met Mozarts pianotrio's wordt weleens gemaakt, die dan stevast ongunstig voor Haydn uitpakt.

De baskant van de piano had in Haydns tijd niet alleen weinig fundament, maar ook het aanhouden van lange noten (met het pedaal) was, zeker in de langzame delen, problematisch. Voor lang uitgesponnen melodielijnen was het instrument veel minder geschikt. Geen wonder dus dat Haydn daarvoor zijn toevlucht nam tot het melodie-instrument bij uitstek, de viool, en tot de cello, ter ondersteuning van de basnoten van de piano. Wat we daarvoor uiteindelijk terugkrijgen is veel: Haydn voelde zich daardoor bij het componeren niet meer belemmerd door de onvermijdelijke technische beperkingen, wat we kunnen terughoren in de briljant geschreven pianopartij, die Mozart - in zijn pianoconcerten - naar de kroon steekt. Sterker nog, zelfs Haydns pianosonates zijn doorgaans niet zo briljant geschreven als de pianopartij in de trio's.

Verreweg het merendeel van Haydns pianotrio's ontstond op rijpe leeftijd (drieëntwintig trio's na zijn vijftigste, veertien ervan zelfs pas na zijn zestigste) een tijdstip waarop Haydn als componist bepaald wel van de hoed en de rand wist. Hij had de trio's niet bestemd voor uitvoering in de concertzaal, voor een groot publiek, maar voor de intimiteit van kleine ruimten, met veel aandacht voor het speelplezier.

Men kan zeggen dat de de trio's van Haydn voor wat betreft de onafhankelijkheid van de stemvoering van de cellopartij, achterblijft bij die van Mozart. Maar dan vergeet men dat in de Mozart Trio's de cello vaak zwijgt, de cellist niets te doen heeft!

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791): Pianotrio in G, KV 564 (1788).

Allegro - Andante - Allegretto

Naast een divertimento voor piano, viool en cello uit 1782 schreef Mozart nog zeven pianotrio's. Van die werken zijn tijdens zijn verblijf in Wenen, tussen 1786 en 1788, zes van die werken ontstaan. In de

latere trio's wordt de cello, die aanvankelijk voornamelijk als ondersteuning van de baslijn diende, steeds belangrijker. Zijn laatste pianotrio schreef hij in Wenen, in een zeer produktieve periode. Ondanks of juist dankzij groeiende financiële problemen gebruikte Mozart de zomer van 1788 om een grote hoeveelheid belangrijke werken, waaronder zijn laatste drie symfonieën, pianosonata KV 545, zijn laatste vioolsonate, en de pianotrio's in E en C. Direct na zijn zesdelige 'Divertimento' KV 563 voor strijktrio geschreven, is dit pianotrio KV 564 aanzienlijk compacter en voor zowel spelers als luisteraars makkelijker toegankelijk.

Soms hoort men de klacht dat men zou kunnen horen dat het werk oorspronkelijk als pianosonate geschreven zou zijn, met ongelijkwaardige partijen voor de twee strijkers. Maar in werkelijkheid geven alle instrumenten de melodie telkens aan elkaar over, of vormen de strijkers een front tegen de piano. De piano introduceert weliswaar het eerste thema van het eerste deel, maar de strijkers nemen dit thema kort daarna over; het tweede thema komt alleen voor in de vioolpartij, en in de reprise speelt de cello dit thema alleen.

Geen van de drie delen weerspiegelt Mozart's onfortuinlijke persoonlijke situatie, of de moeilijke politieke en economische situatie van die tijd. Donkerder sferen komen pas in de doorwerking van het eerste deel naar voren, middels modulaties die ons langs verschillende mineur- en majeuretoonsoorten voeren, en middels stormachtige zestiendenpassages, om onszelf te hervinden in het genoeglijk G groot van het hoofdthema. Het thema van het tweede deel (Andante, Tema con Variazioni) is simpel, elegant en zangerig en wordt alweer geïntroduceerd door de piano. In de eerste drie variaties herhalen de strijkers dit thema in vrijwel ongewijzigde vorm, ondersteund door steeds ingewikkelder wordende figuren in de pianopartij. Alleen de vierde variatie verandert ook merkbaar van vorm, met maar weinig begeleiding. De vijfde variatie vertoont het thema in een donker mineur, waarna het deel eindigt met een slang van tweeëndertigsten. Het laatste deel, een Siciliano, is gewaagd, vrolijk en soms zigeunerachtig. De gedeelten tussen de Rondo-thema's hebben een heel contrasterend karakter. Eerst klinkt het gevoelige thema in g klein, daarna komt een gedeelte in C groot in ontspannen boerse stijl. Speels ingebrachte thema-inzetten door alle instrumenten, belicht met virtuoze pianopassages, leiden het stuk naar een levenslustig slot.

– pauze –

Ludwig van Beethoven (1770-1827): Pianotrio in Es, opus 1 nr. 1 (1795).

Allegro - Adagio cantabile - Scherzo (Allegro assai) en Trio - Finale (Presto)

Begin november 1792 verliet de eenentwintigjarige Beethoven zijn geboortestad Bonn om naar Wenen te gaan. Het was zijn plan om compositie te studeren bij Haydn, toen een internationale beroemdheid. Kort na zijn aankomst werd hij al een graag geziene gast bij de avonden die prins Karl Lichnowsky bij hem thuis organiseerde. Beethoven maakte daar indruk op het gezelschap met zijn briljante improvisaties op de fortepiano; en het was op een van deze avonden dat hij zijn eerste belangrijke Weense composities aan het publiek introduceerde: de set van drie pianotrio's die hij in augustus 1795 publiceerde en aan zijn geliefde gastheer opdroeg. Haydn, net terug van zijn tweede succesvolle trip naar Londen, was op deze avond aanwezig en was vol lof over de trio's in Es en G groot. Beethoven heeft lang aan deze trio's gewerkt en ze voor publicatie uitgebreid herzien. De combinatie van viool, cello en piano was een favoriet onder de amateurs, en verzekerde Beethoven behalve van een glansrol op zijn eigen instrument van goede verkoopaantallen. Opus 1 werd enthousiast ontvangen, en leverde de componist een aardige winst op.

Beethoven zou echter Beethoven niet zijn als hij met zijn eerste publicatie niet meteen het concept van het pianotrio zou herdefiniëren. Het pianotrio was voortgekomen uit muziek voor piano, begeleid door één strijkinstrument. Ook de trio's van Haydn en Mozart blijven de hoofdrol geven aan de piano. Bij Beethoven ziet men een gelijkwaardigheid van de drie instrumenten ontstaan. Bovendien duurden zijn eerste trio's meer dan dubbel zo lang als toentertijd gebruikelijk was: zijn model was de toenmalige vierdelige symfonie.

Muider Fortepiano Trio

Barbara Erdner, viool

Barbara Erdner werd geboren in Salzburg, Oostenrijk in 1970.

Zij studeerde viool aan de *Hochschule Mozarteum Salzburg*, waar zij cum laude afstudeerde als uitvoerend en docerend musicus. Verder volgde zij cursussen bij Ivry Gitlis, Shmuel Ashkenazy en Enrico Gatti. Barbara Erdner ontving een studiebeurs om zich te specialiseren in de barokviool. Dit deed zij bij Lucy van Dael aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam.

Als uitvoerend musicus speelt zij in ensembles zoals het Amsterdam Baroque Orchestra, New Dutch Academy, Freiburger Barockorkest, Les Talens Lyriques, Utrechts Barok Consort, Anima Eterna Brugge, Armonico Tributo Austriae, Capella Leopoldina Wenen, Northern Consort en Concerto d'Amsterdam. Bij Capella Maria Barbara (NL), Camerata Argentea (A), the Netherlands Bach Orchestra en Progetto Semiserio Wenen is Barbara Erdner regelmatig concertmeester en met het Leids Barok Ensemble heeft zij solistisch opgetreden. Zij is medeoprichtster van meerdere kamermuziek ensembles: La Compagnie Baroque, Le Cercle Musical, Connection 1700, L'Amable Accord en Spirit of Musicke Salzburg.

Frank Wakelkamp, cello

studeerde "moderne" cello aan het Utrechts Conservatorium, waar hij les had van Dmitri Ferschtman en Maarten Mostert. Masterclasses volgde hij bij Frans Brüggen, Heinrich Schiff en Christophe Coin. Bij Viola de Hoog studeerde hij af als Uitvoerend Musicus barokcello. Daarna volgde hij nog lessen bij Wouter Möller.

Als orkestmusicus werkte hij met Anima Eterna, Concerto d'Amsterdam, Currende, Les Musiciens du Louvre, Nederlandse Bachvereniging, Al Ayre Español. Dirigenten waren Jos van Immerseel, Wim ten Have, Barry Sargent, Eduardo Lopez Banzo, Erik van Nevel, Paul McCreech, Ton Koopman, Klaas Stok, Hoite Pruiksma.

Met het Holland Boys Choir nam hij de 200 religieuze cantates van J.S. Bach op als continuo-cello en bespeler van de violoncello piccolo. Hierna nam hij een solo-CD op met cellosonates van de Amsterdamse barokcomponist Jacob Klein, die is uitgebracht bij Muziekgroep Nederland (CV 125). Hiervoor verrichte hij ook musicologisch onderzoek naar de voorheen onbekende Klein. Kamermuziek speelt Frank Wakelkamp met Trio Amsterdam Centraal, La Récolte, Pulchra Mundi en diverse ad hoc formaties, maar hij treedt ook op als solist. Met Trio Eroica won hij in 1996 het concours Musica Antiqua in Brugge met bijzondere lof van de Jury en de Radioprijs van BRTN 3.

In juni 2002 debuteerde hij op de viola da gamba en in 2005 startte hij met de eerste Urtext-uitgave van de cellosonates van Boccherini op edition.wakelkamp.com.

Ursula Dütschler, fortepiano

is afkomstig uit Zwitserland. Zij studeerde klavecimbel bij Jörg Ewald Dähler in Bern en bij Kenneth Gilbert in Salzburg. Aan de Cornell University/USA studeerde zij pianoforte bij Malcolm Bilson. Zij won prijzen op internationale concoursen zoals die in Parijs (1989, voor klavecimbel) en in Boston (1991, voor pianoforte).

Bij het label Claves nam ze naast vele kamermuzikale uitvoeringen vier solo CD's op met klavecimbel met werken van Scarlatti, Byrd, Balbastre en Bach. Tevens maakt zij deel uit van het collectief met Malcolm Bilson dat de complete Beethoven sonates opnam op pianoforte.

Zowel op klavecimbel als ook op fortepiano treedt Ursula Dütschler regelmatig op als soliste en in diverse kamermuziek combinaties. Naast haar concertpraktijk is zij gastdocente fortepiano aan het Koninklijk Conservatorium Den Haag. Ursula Dütschler gaf samen met Malcolm Bilson en Bart van Oort in juli 08 de masterclass voor fortepiano aan de Roosevelt Academy in Middelburg.

Contact: Ursula Dütschler, 0294-270147, lex.urs@tiscali.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van onze concerten? Geef u dan uw emailadres aan ons door!